

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 95
סיון תשע"ו

עירוב שכונתי מול עירוב פרטי

מבין העירובים הנעשים ברחובותינו יש מושג שנקרא "עירוב פרטי", והוא שונה מ"עירוב שכונתי", לטוב ולמוטב. בעירוב שכונתי, המצב כיום ברוב המקומות, שהאחראי יודע שהוא מחויב לכלל הציבור, והוא צריך לעשות ע"פ הוראות הרבנים העוסקים בעירובים, וכן הוא מחויב לבדוק ולתקן בצורה אחראית וטובה. הוא לא יכול לשים לחי מדבר שיכול ליפול במשך השבת, והוא ישתדל שלא לעשות אותו משברי גרוטאות שאינן ראויים. כמו"כ הוא ישתדל לברר ולשאול את ההלכות, אצל הבקאים בהם [למרות שיש צורך להוסיף ולשפר תחום זה].

לעומת זאת "עירוב פרטי", יש לו לפעמים מעלה כאשר הוא במקום קטן ללא חשש רה"ר ומחללי שבת, אבל בהרבה מקרים יש לו חסרון גדול, זה עירוב שאדם עשה לעצמו, ואין לו שום אחריות שזה יחזיק מעמד כל השבת, כי כלפי משפחתו הוא אומר, שאם זה יפול הוא יפסיק לטלטל. וכן יכול לעשות מדברים שלפי דעתו הם טובים, למרות שדעת הרבנים לאסור אותם. וכן הוא יכול להפסיק שבת אחת מלתקנו, כשיראה שיש באותו שבוע תיקון קשה, ואינו מודיע על כך לאחרים. על עירוב כזה קשה לסמוך, בין לסמוך עליו שהוא נעשה כהלכה, וכל שכן שקשה לסמוך שהוא יהיה תקין כל שבוע.

משפחה שקשרה את החוט לציר של השער

באחת הישיבות בבני ברק, היתה משפחה שקיבלה את חדר האוכל לשבת בשביל שמחה משפחתית. בני המשפחה היו מהמחמירים שלא לטלטל אפילו בעירוב שכונתי טוב, כמו העירוב שקיים באותה שכונה, ולכן כדי לטלטל את המאכלים מהמטבח לחדר אוכל, הם עשו עירוב למתחם של הישיבה. באחד השערים שעומד פתוח במשך השבת, הם עשו צורת הפתח, וקשרו את החוט לציר שמחזיק את השער. היו אברכים שלמדו מהגליונות לפקוח עין על מלאכת העירובים, ומיד בשבוע שלאחר מכן התקשרו אברכים למוקד העירוב, להודיע על צורת הפתח פסולה שעשו בני אותה משפחה, מתוך הקפדתם על עירוב מהודר.

קשר חוט עירוב לציר של השער מן הצד

החוט שהיה קשור לציר, לא עבר כלל מעל העמוד, אלא מן הצד ממש, שהרי הציר מחובר בצד של העמוד, והרי זה צורת הפתח מן הצד, שמפורש בשו"ע (סי' שס"ב סי"א) שהיא פסולה לכל הדעות. ראש הישיבה ראה את החוט לאחר כמה ימים, וביקש מאברך שיקרע את החוט, כדי שלא יחשדו אותו בטעות גסה שכזו.

ממקרה זה אנו לומדים שגם אברכים שעוסקים כל היום בלימוד תורתנו הקדושה, ובקאים בלימודם, עדיין חלק זה שבתורה, ההלכות המעשיות של עירובין אינן מוכרות. ויתכן שההלכה עצמה מוכרת לאותו אברך, הוא יודע שצורת הפתח שעשאה מן הצד פסולה, אך הוא לא יודע לתרגם אותה לכל מיני דוגמאות מיוחדות, שהם ג"כ בכלל הדין של צורת הפתח מן הצד. כגון במקרה זה, יתכן שהיה סבור שאם קושר מעל הציר נחשב מעל העמוד. אבל ההלכה היא, שכיון שהציר מחובר לצדי העמוד, הוא נקרא מן הצד. ואם היה מחובר לציר, מוט ברזל ארוך עד לציר שבעמוד השני, הרי זה היה צוה"פ מן הצד, הוא הדין כאשר קושר חוט על הציר, החוט אינו עדיף מהציר, והוא נחשב מן הצד. [ובנוסף שיתכן שהחוט אינו יכול להיות המשך של החוט, משום ההבדל הגדול בצורתם ובגודלם, ונחשב פתחי שימאי].

בחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) היה סבור בתחילה שיתד היוצא מן העמוד, יכול להחשב המשך של החוט, וכתב שאז אפשר להתיר את החוט הקשור ליתד, כאילו הוא ממשך ומגיע מעל ראש העמוד [ולבסוף פסל אותו משום פתחי שימאי]. מושמע לכאורה שאם החוט קשור ליתד, נחשב מעל גבי העמוד. אבל זה אינו, משום שהיתד של החזו"א אינו דומה לציר שבמקרה שלנו. מכיון שבחזו"א מדובר ביתד היוצא מעל ראש העמוד, שאם נחשיב אותו כמשך של החוט (או המשך של העמוד), יהיה החוט על גביו. אבל במקרה של הציר, גם אם נחשיב אותו המשך של החוט, הרי הוא מן הצד של העמוד. [וגם אי אפשר שיחשב המשך של העמוד, כיון שהעמוד ממשך מעל הציר כלפי מעלה, וניכר שהוא מן הצד].

מקרה נוסף שגילה הבודק של מוקד העירוב, במהלך בדיקת אחד הישובים, תושב שעשה לעצמו הרחבה לעירוב של המושב, מפני שהוא לא כלל את לול התרנגולים שלו, ועשה את העירוב בצורה שאינה כשרה. הבודק שהגיע לבדוק את העירוב של המושב, הסתובב יחד עם הרב המקומי וכשהגיעו למקום הזה אמר הרב שהתוספת הזו אינה באחריותו, וכבר העיר פעם אחת לבעה"ב, וראה שלא קיבל את דבריו, ולכן אין לו אחריות על כך. והנה במקרה זה התושב העתיק יפה מעמודי העירוב הקיימים שיש

ראש העמוד שעשה חושב מנעף עין

מעליהם צורת v, והלך ועשה כעין זה בצורה פרימטיבית ע"י ענף עץ שיש לו פיצול של שני ענפים, ותקע את ענף העץ בראש צינור ברזל. כמובן שענף עץ אינו דבר ישר כ"כ, וכיון שהענף אינו נכנס בעמוד לגמרי, אלא ממשך לגובה כחצי מטר, יוצא שהענף נוטה מהעמוד, והחוט אינו מכוון מעל ראש העמוד.

בעיה זו תלויה בנידון של עמוד עקום, שהחוט יושב מעל ראש העמוד, ורק אינו מכוון מעל החלק התחתון, שבעירובי הישובים והעירוניים מקילים בזה בליט ברירה [ורק מידי תקופה משקיעים ביישור העמודים]. לעומת זאת בעירובים שכונתיים מקפידים מאוד, ולא מתירים עמוד עקום. ומ"מ מקרה זה אינו דומה לחוט שאינו מכוון מעל הלחי, שהוא פסול מן הדין (כמבואר במשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ג, וסי' שס"ג ס"ק ק"ד), משא"כ כאן ניתן להחשיב את הענף כמשך של העמוד [למרות שהוא קצת משונה בעיני וצורתו], אמנם יתכן שיחשב פתחי שימאי, ולמרות שהוא מעל י' טפחים, מ"מ לא שייך לומר את ההיתר של דל מהכא את החלק העליון כאילו אינו, כיון שהעמוד עקום ואנו זקוקים לו להכשר העמוד, כסברת השעה"צ (סי' שס"ג ס"ק י"א). ועכ"פ אם ננקוט להקל, שנחשב המשך לעמוד, יהיה דינו כדין עמוד עקום שיש מקילים בו.

אבל היתה בו בעיה אחרת, שהחוט הקשור מעל ראש העמוד, היה רפוי ביותר, בצורה חריגה מאוד, עד כדי שהחוט ירד לתוך י' טפחים מהקרע ובצורה כזו הצוה"פ פסולה, מפני שצריך שיהיה בצוה"פ חלל י' טפחים. הדבר הזה מאוד מוזר, משום שמתחת החוט היא דבר קל, וגם אם לא יהיה מתוח לגמרי, מ"מ להשאיר אותו כ"כ רפוי זה פלא. איננו יכולים לדון את הסיבות הגורמות לאותו אדם להזניח כ"כ את העירוב, שהוא סומך עליו למנוע חילול שבת ח"ו.

חוט העירוב הפרטי יורד קרוב לאדמה

בבית עושים טוב בעירוב מספיק שכעת הוא כשר

אבל יש הרגשה מצויה, שצריך לדעת להינצל ממנה, אדם שבונה בית או סככה או כל גדר, הוא דורש מהמתקין שיעשה אותה חזקה שלא תיפול גם בעוד כמה שנים, ושיעשה אותה יפה, ולא עם השלמות וחורים. וזה גם כאשר מבחינת המטרה שהוא עושה את הגדר, היא טובה גם אם היא קשורה בחומי ברזל, בכל זאת כשעושים רוצים שיהיה טוב. לעומת זאת אדם שעושה עירוב, מרגיש שמספיק לעשות את המינימום שמתיר ע"פ הלכה, לא צריך שיהיה חזק ולא צריך שיהיה יפה. אם זה מותר, זה כבר טוב. ולכן הוא מסוגל לעשות את העירוב ממקלות עץ דקים, שאם מותחים את החוט חזק, העמוד יכול להישבר, ולכן משאיר אותו רפוי. או שעושה לחיים מקרשים, ואינו מורח להביא מומחה שיבדוק עם מכשיר, האם הלחי מכון מתחת החוט, והרבה פעמים מתברר אח"כ שהעירוב שעשה אינו כשר, או שהיה כשר והתקלקל. ההרגשה הזו קיימת ברמה מסוימת גם אצל אחרים על עירובים, שמשמשים בפתרונות שהם מוגדרים כשרים, אך לא מוגדרים טובים.

מטרתנו בזה לעורר על הדבר, לראות עד היכן הדברים יכולים להגיע, מה הן ההשלכות שיוצאות שמתברר לאחר זמן על עירובים שאינם כשרים. וצריך הזירות רבה כשנתקעים ביום שיש עושים פתרון זמני, להקפיד לעשות אותו בצורה טובה וחזקה. וק"ו כשמתקנים את הדברים הקבועים, הלחיים והעמודים והגדרות, להשקיע שיהיה בצורה בטוחה וראויה.

שאלות רבות בתחומין לקראת חג השבועות

לקראת חג השבועות הגיעו למוקד שאלות רבות בעניי התחומין, שבס"ד נכנסה בציבור מודעות גדולה מאוד, להבין שהתחום המותר הוא לא גדול, בסה"כ כקילומטר אחד, שהוא מרחק הליכה כרבע שעה בלבד, ובהליכה מהירה אפילו פחות מעשר דקות. ובמרחקים של ימינו אדם הולך לישוב בסמוך כחצי שעה, שהוא יותר מכפול משיעור התחום. רבים ביקשו שנמדוד להם מקומות שעולם לא שאלו עליהם, ורובני המוקד ישבו על המפות והישיבו ומדדו את הדרכים והפתרונות האפשריים.

השאלות היו מגוונות מאוד, מכל מיני מקרים, אחד מהם היה מוהל שהתבקש מרב בעיר הרחוקה חמש קילומטר, לבוא ביו"ט למול, ואמר לו שאם הוא לא יבוא ידחו את המילה. [הרב סמך על מישהו שעשה חישוב להתיר ע"י ריבועים ועירובים שלערים, אבל המוהל שהוא אברך לא רצה לסמוך על כך, והתחבט מאוד מהלעשות. ולבסוף הרבהודיע שמצא מוהל אחר]. וכן בוגדרי הישיבות שבאו מערי השדה, ביקשו ללמוד בליל שבועות בבית המדרש בו הם למדו תורה ונתעלו [ע"י רש"י בפסחים (דף ע): דאמר רב יוסף אי לאו האי יומא (יום מתן תורתנו) שלמדתי תורה ונתרוממת]. אברכים שביקשו להגיע משכונות רבות בירושלים אל הכותל המערבי. אנשים ששהו עם קרוביהם בבתי חולים, וביקשו להגיע לתפילת שחרית של שבועות לבית כנסת מסודר, או לחזור לסעודת יו"ט לביתם. ועוד מקרים שונים שהתקשרו למוקד לדעת דבר ה' זו הלכה.

לפני שרות התגירה, נשאלה על הזהירות בתחום שבת

במגילת רות שקוראים בחג השבועות, נזכר הענין של איסור התחומין, כאחד מהדברים המאפיינים את ההגבלות שזכינו בשמירת המצוות. כאשר רות המואביה ביקשה ללכת עם נעמי לארץ ישראל ולהתגיר, אמרה לה נעמי שהגירות מחייבת את האדם, ונתנה לה כמה דוגמאות, ומתשובת רות לנעמי "באשר תלכי אלך, באשר תלוני אלון וכו'" דורשת הגמרא (יבמות דף מז:): איזה דוגמאות היא אמרה לה, שאחת מהם היא איסור היציאה מחוץ לתחום. וכך מבארת הגמרא, אמרה לה אסור לך תחום שבת, ורות השיבה "באשר תלכי אלך". אסור לך יחוד, ורות השיבה "באשר תליני אלון" מצוים אנו על תר"ג מצוות, אסור לנו עבודה זרה, ויש חיוב ארבע מיתות ב"ד לעבירות מסוימות, אלו השאלות ששאלה נעמי את רות אם היא מוכנה לקבל את עול המצוות, ומתוך כל המצוות לא פירטה אלא "תחום שבת", יחוד ועבודה זרה.

כמוכן הענין צריך ביאור מדוע תחום שבת הוא כל כך מיוחד, שאותו בחרה נעמי ברגעים אלו לבדוק את רצונה של רות להתגיר. ומ"מ אנו רואים את החשיבות הגדולה של מצוה זו, בין אם היא מדאורייתא ובין אם היא מדברי חכמים, וכמה צריכים אנו ללמוד להיזהר שלא להיכשל בה.

בשנה זו שחג השבועות חל ביום ראשון, סמוך לשבת, היה דין מיוחד בהנחת עירוב תחומין, שהוא גורם שלא לכל אדם אפשר להניח עירוב תחומין לחג השבועות, ולצורך הבנת הענין יש להקדים, מהו ענין הנחת עירוב תחומין.

לכל אדם יש אלפיים אמה לכל רוח ממקום שביתתו, דהיינו מהמקום העיקרי שלו בשבת שהוא המקום שבו הוא עתיד לאכול את רוב סעודות השבת [דק"ל מקום פיתא עיקר (שו"ע סי' ש"ע ס"ה, וסי' ת"ט ס"ז)]. כדי להקל על האדם שצריך ללכת בשבת למקום מסוים לדבר מצוה, נתנו חז"ל אפשרות להניח פת בדרך ולקבוע את שביתתו במקום שהניח פתו, וע"ז מותר ללכת בכיוון זה ארבעת אלפים אמה, שהרי יש לו אלפיים לכל צד ממקום העירוב. וזה הענין של עירוב תחומין. כלומר, העירוב לא מתיר סתם עוד אלפיים, אלא הוא קובע שמרכז השביתה יהיה בדרך, וממילא יש ממנו אלפיים לכל צד, שהם בסה"כ ארבעת אלפים לכיוון מסוים.

והנה אדם שמניח עירוב תחומין, צריך שיהיה מותר לו להגיע אל מקום הנחת העירוב, ואם יניח אותו במרחק אלפיים אמה ממקומו, באופן שאסור לו להגיע לעירובו, לא יחול לו העירוב תחומין כלל. ולפ"ז אם נקח דוגמא, אדם מבני ברק שמניח עירוב תחומין בעיר תל אביב, [שיש ביניהם הפסק של קמ"א אמה לאורך כביש נתיבי איילון], יצטרך להניח בתוך אלפיים הסמוכות לב"ב, באופן שיהיה מותר לו ללכת לשם בבין השמשות של כניסת השבת.

אמנם בהוראות שכתב החזו"א (בשנת תשי"ב) כיצד לעשות עירוב תחומין מב"ב לת"א, כתב שאפשר להניח את העירוב גם באמצע תל אביב, למרות שאותו מקום הוא מחוץ לאלפיים של ב"ב. והטעם שמותר לעשות כן, מפני שאפשר להתחשב במצב שיחול לאחר הנחת העירוב, שאז שביתתו תהיה בתוך תל אביב וכל העיר נחשבת לו כד' אמותיו [כיון שהניח את העירוב בתוך העיר]. וממילא יכול ללכת לכל העיר ת"א, ומותר להניח את העירוב בכל מקום בעיר.

על פי זה נוהגים בזמנינו בעשיית עירובי התחומין הציבוריים, שאפשר להניחם בכל מקום בעיר. כגון בעירוב שנעשה עבור הולכים מב"ב פ"ת [באופנים מסוימים, ע"י יצירת קשר עם המוקד לפני שבת], מקום הנחת העירוב היא במרכז פ"ת, רחוק מבני ברק יותר מאלפיים אמה, ובעצם אסור לאדם מבני ברק להגיע למקום העירוב, אלא שכיון שע"י שהניח וזכה בעירוב ובשביתה בפתח תקוה, נעשית לו העיר פ"ת כד' אמותיו, מותר לו ללכת גם למרכז פ"ת, וזה מועיל להחשב שהעירוב במקום המותר לו ללכת לשם, דהיינו שאחר שיחול העירוב יהיה מותר לו ללכת לשם [באופן שהוא נמצא בתוך התחום של פ"ת, לפי החישוב שלאחר קניית העירוב, או שיש לו היתר ללכת לפ"ת ע"י דין עיר שלן בה בבני ברק, ואכמ"ל].

הגבלה בעשיית עירוב תחומין ביו"ט הסמוך לשבת

והנה כל זה נכון בשבת הגילה או ביו"ט לבד, שבבין השמשות של כניסת שבת, מותר ללכת לכל מקום שיהיה מותר לו ביום השבת. אבל כאשר יש יו"ט ושבת הסמוכים זה לזה [או שני ימים טובים של ר"ה], שבבין השמשות צריך להחמיר כדין שני הימים, אינו יכול ללכת אלא למקום שמותר לו להיות בשני הימים. ולדוגמא בשנה זו שחל חג השבועות ביום ראשון, ואדם רוצה להניח עירוב תחומין בשביל שיחול ליו"ט ולא לשבת, [כדי שבשבת יהיה מותר ללכת לצד השני של בני ברק], הרי אינו יכול ללכת בבין השמשות של כניסת החג למרכז פ"ת, כי יש לו עדיין דיני שבת שהתחום מסתיים בתחילת פ"ת בשכונת הדר גנים. לכן במקרה כזה צריך להניח את העירוב במקום קרוב לב"ב, בבתיים הראשונים שהם עדיין בתחום של האלפים של ב"ב. ודין זה לפעמים קשה לעשותו כשאין מי שישמור על השמן באותם בתיים. במוקד הטלפוני של "מוקד העירוב" וארגון "ערכתם" הנותנים מענה לבריורים על עירובי התחומין ע"י הרבנים, היו מודעים לכך שבפעם הזו לא כל עירוב תחומין מועיל, וימים אלו שונים משאר השבתות.

קשירת החוט לעמודי גדר שיש להם שני ראשים אלכסוניים

במהלך בדיקת העירובים הישירים, הגיע הבדוק למקום שהאחראי המציא פתרון חדש לעשות צורת הפתח. באותו אזור היתה גדר רשת ישנה, שהקיפה את הישוב להגנה מפני פולשים שאינם רצויים, ובמשך הזמן היא נהרסה, [ולא בנו אחרת במקומה, משום שעברו לשיטה אחרת, של מצלמות ורדארים אלקטרוניים]. האחראי שחיפש דרך קלה לעשות היקף של עירוב, מצא פתרון להשתמש בעמודי הגדר שנותרו לאורך הישוב. העמודים היו בצורת Y, והוא ידע שהחוט צריך להיות מעל גדר ראש העמוד, לכן הוא העביר וקשר את החוט באמצע בין שני השיניים העליונים, ויצא שהחוט נמצא בדיוק מעל העמוד העיקרי.

מחלוקת המשנ"ב והחזו"א בהוט בתוך הריץ או חור

הבודק שעבר אותו על העירוב, החמיא לו על הרעיון, אבל הוסיף שלכאורה דבר כזה שנוי במחלוקת המשנ"ב והחזו"א, שדיברו על מקרה קצת דומה. המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) כותב מה הדין כשעשה הריץ בראש העמוד, והכניס את החוט בתוך הריץ [כעין הצורה שעושים לתומכי הסכך של סוכות, ובפרגולה], וזה לשון המשנ"ב. אם הקנה שלמעלה תחוב בין קנה לקנה, שחלק קצת בקנים כעין שעושים האומנים, והקנים עודפים למעלה על גב הקנה שמונה ביניהם, [כלומר, שני הצדדים שבולטים מעל הריץ, ממושיכים מעל גובה החוט המונה בתוך הריץ], מסתפק הפרי מגדים, ומצדד בזה להחמיר, ועכ"ל. מדברי המשנ"ב נראה שנוקט להחמיר במקרה כזה, והטעם מפני שנחשב שהחוט אינו מעל ראש העמוד, שהרי העמוד ממשך ועולה מעליו.

ובחזו"א (סי' ע"א סק"ט) חולק על המשנ"ב, משום שאפשר לומר דל מהכא את הצדדים הבולטים, שאין בהם צורך לצורת הפתח, ונמצא שהחוט מעל עיקר העמוד. [ונחלקו הלומדים האם החזו"א אומר דל מהכא רק על הצדדים של העמוד, באופן שבנוקדה של החוט באמת אין העמוד ממשך מעליו, ולא כאשר הכניסו את החוט בחור שבתוך העמוד, שהעמוד ממשך מעל החוט ממש. או שמא גם בזה ניתן להכשיר, ע"י שלא מתחשבים במה שמעל החוט].

לפי דברים אלו נראה שגם העמוד היצירתי של הגדר, שהחוט עובר בין שני שיניו, דינו תלוי במחלוקת זו, שהרי זה כמו עמוד שחלק באמצע, והוא ממשך ועולה בשני הצדדים, שלדעת המשנ"ב יש להחמיר שנחשב שהחוט אינו מעל כל העמוד, כיון שאינו מעל גובה הראשים שבצדדים. ולדעת החזו"א הוא כשר. וא"כ קשה להתיר לעשות עירוב ע"פ חזו"א נגד פסק המשנ"ב, בפרט שמדובר בציבור שנמשך יותר אחרי פסקי המשנ"ב.

אולם יש להסתפק ולומר שאולי עמוד כזה עדיף מעמוד ישר שחלק בו, כי לפי צורתו יש לומר שהקיום האלכסוניים אינם המשך של העמוד האמצעי, אלא הם תוספת צדדית, וא"כ החוט נחשב מעל גביו כלפי העמוד שבאמצע, ויהיה כשר גם לדעת המשנ"ב.

ואם תאמר הרי מקרה זה דומה ממש לעמודי העירוב, שעושים שני שיניים מעל העמוד, והחוט עובר ביניהם, והוא נמצא נמוך מקצה ראשי השיניים. התשובה, לכך מבואר במשנ"ב, שהוא האוסר בחלק בעמוד, ומ"מ כתב (שם) שאם נעץ מסמר בראש העמוד וכרך את החוט סביב, הרי זה כשר, כיון שעכ"פ מונח מלמעלה נגד הקנה [העמוד]. וכונתו כיון שברור שהמסמר אינו המשך של העמוד, אלא תוספת לסייע לקשור את החוט, ולכן מועיל שביחס לעמוד עצמו הוא מעל גביו. [וי"א שהכוונה כיון שבקצה העמוד אין שיניים ובשפת העמוד החוט מעליו ללא שיניים]. ולפ"ז גם בצורה המקובלת שיש שני שיניים מעל ראש העמוד, והחוט שוכב ביניהם, אין לדמות אותם למקרה של הריץ בראש העמוד, שהעמוד עצמו ממשך כלפי מעלה, אלא הם דומים למסמר שבראש העמוד, שהוא כשר כיון שמתחשבים רק בעמוד עצמו, שהחוט שוכב על גביו ממש.

ולמעשה לגבי עמודי הגדר הנ"ל חורו רבני העירובים שדינם תלוי במחלוקת שלדעת החזו"א הם כשרים, אבל לדעת המשנ"ב אינם כשרים. א. משום שהמוטות נחשבים המשך של העמוד, [גם כאשר הם התיכות נפרדות שמולחמות], כיון שזו צורת העמוד.

צורת ראשי העמודים במסמר או עם V ובענין חוט שוקע

בענין זה עלה נידון לפני שבוע, כאשר הובא הספר החדש של גליונות "תיקוני עירובין", לפני ת"ח גדול בירושלים, הבקי במיוחד בהלכות עירובין ובפרקטיקה של ההלכות, ובהיותו מדפדף בין דפי הספר, הוא הבחין בתמונה של ראש עמוד, ועליה כתוב שזו צורת ראשי העמודים המקובלת כיום. הת"ח הרים את עינו וטען מנין זה נהיה הצורה המקובלת, הרי יש בזה בעיה חמורה. שהמשנ"ב (סי' שס"ב בשעה"צ ס"ק נ"א) מביא את דברי המשכנות יעקב, שאם לא ימתח את החוט בחזקה והחוט ישקע באמצע ונכפף כלפי מטה בעיגול, יש ליהדר לתקנו [ולא ביאר מה השיעור של שקיעת החוט]. והחזו"א נקט דין זה מעיקר הדין, שאם החוט שוקע מראשי העמודים, הרי זה כצוה"פ

מן הצד, כיון שאם נמדוד את האמצע בקו אוירי ישר, [ביחס לראשי העמודים], נראה שאמצע החוט נמצא מתחת גובה ראשי העמודים, והוא פסול. [ולפי טעם זה, שנויר גם בתו"ד המשכנות יעקב, גם שקיעה מועטת פוסלת, כל שהחוט יורד מגובה ראשי העמודים]. והרי כל חוט שהוא, גם כשמותחים אותו, הוא שוקע מעט באמצע, לפחות סנטימטר, וא"כ כאשר עושים את ראשי העמודים בצורה כזו, ברור שהחוט ישקע מעט יורד מתחת לגובה ראשי העמודים, ויהיה פסול לדעת החזו"א, וגם לדעת המשנ"ב אינו ראוי.

מטעם זה רצה הת"ח הנ"ל שישתמשו בצורה הישנה, שלדבריו היא היתה יותר טובה מבחינה זו. שהיו עושים בראש העמוד רק שן אחת, כמו המסמר המוזכר במשנ"ב, ואז קושרים את החוט בגובה של המסמר, ובצורה כזו החוט גבוה 5-8 ס"מ מעל ראש העמוד, ולמרות שהוא שוקע סנטימטר או שנים, עדיין הוא מעל ראש העמוד.

והנה האמת היא שבצורה הישנה קשה מאוד לתחוק את העירוב, כיון שכל

חוט שנקרע, צריך להביא סולם לטפס לגובה חמש מטרים, שזה גם קשה וגם מסוכן, וכיום העובדים לא מוכנים לעשות דבר כזה. וללא"ה אדם שנמצא בגובה כזה, קשה לו להתרכז במתיחת החוט, ברמה גבוהה כ"כ. וא"כ בכל אופן בעירובים פשוטים החוט יהיה שוקע מראשי העמודים, ובפרט שהפעולים לא היו יודעים שדורשים מהם לקשור בגובה המסמר, והיו קושרים בסמוך לחיבור לראש העמוד, שזה יותר קל מבחינה טכנית, ושוב היה המצב שהחוט ישוב על העמוד ממש.

ורק במקומות בודדים כמו העירוב שבשכונת הת"ח הנ"ל, יש צוה"פ שהחוט קשור בצורה כזו בגובה המסמר ובצורה מתוחה, אך זה לא יכול להיות פתרון לכלל העירובים, גם משום הקושי שבדבר, וגם משום שלא נשיג את התועלת שהוא רוצה.

ובאמת כיום כמעט כל הערים והישובים משתמשים בצורה הזו של הV, [וגם בזה יש שעושים בצורה טובה ויש שקושרים בצורה בעייתית, עיין דוגמאות שהובאו לעיל גליונות 43, 48]. ובצורה כזו קל לקשור חוט ע"י מוט טלסקופי, שמניח את החוט בין שני השיניים, ואז מושכים אותו מלמטה וקושרים למטה ללא מאמץ גדול. כמו

כן יש אפשרות למתוח חזק, כיון שהמשיכה היא כשעומדים למטה על הקרקע.

ומ"מ ברור שיש לציין שהבעיה קיימת, שבאמת החוט שוקע מגובה ראש העמוד, וגם אם בתחילה מותחים חזק, הרי במשך הזמן החוט מתרופף

מעט מחמת שינויי הקור והחום שגורמות לו להתרחב, וזה מוריד את כשרות העירוב, למצב שלפי דעת החזו"א אינו כשר, ולפי דעת המשנ"ב אינו ראוי. ולכן בעירובים השכונתיים הטובים, מקפידים מאוד לעשות לחיים לפני כל עמוד כדי לפתור את הבעיה הזו, שע"ז העמוד האמיתי הוא הלחי, וגבוה נמוך, והחוט לעולם לא יורד מתחת לראש הלחי. אבל במקומות שאין לחיים, מצוי שתהיה בעיה של חוט שוקע, והם מקילים בה, כאשר מדובר בשיעור שאינו ניכר לעין. וצ"ע מהו השיעור בענין זה, והאם יש מקור לכך.

הנגררת החדשה והציוד המשוכלל בפעולה

בשבועות האחרונים היה למוקד העירוב הוצאה גדולה ברכישת נגרת חדשה, עם נגרטר חדש וציוד יקר ומשוכלל, שישמש בס"ד להקמת עירובים בצורה טובה ומהירה. ובס"ד כבר הקימו עמה עירובים בכמה ערים בארץ, בהקמת הרחבה גדולה לעירוב שכונתי ברמת בית שמש, בהקמת עירוב שכונתי בשכונה בירושלים, השלמת עירוב שכונתי בפתח תקוה, והקמת כמה עשרות עמודים נוספים ביישוב, שכבר כמה שנים שלא היה בו עירוב. אנו מודים בזאת לכל המסייעים והתורמים, שמסייעים בידינו להמשיך בפעילות הרבה לזיכוי הרבים בשמירת השבת.

בהקמת העירובים שכונתיים בתוככי הערים, יש את התמודדויות עם תושבים שמתנגדים, חלקם שאינם שומרי מצוות, וחלקם טוענים שמספיק

העירוב הכללי, ויש גם אנשים שגרים בסמוך למקום העמוד והוא מפריע להם מסיבה טכנית או רגשית. בכל המקרים משתדלים למצוא דרך להסתדר עם כולם בדרכים נעימות, ויתן ה' שנצליח תמיד בכל מקום ומקום, להעמיד את העירוב בצורה מהודרת וטובה, וגם לתקבל על הסביבה, בלי עיכובים ויזכורים.

תושבים שרוצים עירוב למרות שאינם שומרים שבת

דבר מיוחד ויוצא דופן, היה בהקמת העירוב ביישוב הנזכר. באותו ישוב רובם אינם מוגדרים כשומרי שבת, ובכל זאת היתה שמחה רבה אצל כל התושבים, על היוזמה הטובה, לחדש ולתקן את העירוב במושב, שהיה מושבת במשך כמה שנים. ראש הועד המקומי סיפר למוקד העירוב, על תושבים שתרמו בחודש שעבר סכומים של שלושת אלפי שקלים בשביל הקמת העירוב, למרות שאינם נשמרים מטלטל במצב הקיים. הדברים האלו עוררו שאלה גדולה בהגדרתם לגבי הדין של מחלל שבת שאוסר את העירוב, מה הדין באדם שרואים שהוא מוכן לתת סכום כה גדול בשביל שיעשו עירוב למען שמירת השבת.

בשבוע זה כשהעובדים הגיעו לקצה המושב, ראו שיש בקצה המושב מבנה מוזנח, שנראה כמו מחסן עזוב, וחשבו לחסוך בעמודים ולסיים את העירוב לפני המבנה. תוך כדי שהם חופרים נוגש השכן בבנין הפנימי יותר, ואמר שבמבנה הזה יש ג"כ אדם שגר בתוכו, אדם זה הוא עולה מרוסיה שאינו שומר שבת, אבל הוא אומר שהוא יהודי. המפקח על ההתקנה שהיה נוכח באותו זמן, עצר את העובדים בחפירתם ואמר, שאם יש שם יהודי, צריכים להכניס גם אותו. ובקשר לדין של מי שהוא מחלל שבת, הרי בלא"ה צריך למצוא פתרון לכל המושב, מיד הם שינו את התכנית, והוסיפו עוד שני עמודים, כדי להכניס גם את המבנה האחרון. בתוך כדי עבודתם יצא התושב הרוסי בקול שמחה, והודה על כך שמתקנים את העמודים האלו, ואמר שבדיוק לפני כמה שבועות הוא דיבר על כך, אך יתכן שזה לא תקין, שהוא רואה שאין חומים על מספר העמודים שעוד היו פזורים פה ושם. מרוב שמחה הוא הלך והביא ארבעה אבטיחים שנלקטו באותו יום מהשדה, ונתן לכל אחד מהעובדים אבטיח שלם.

מתוך כך העלה מוקד העירוב את השאלה הקשה לפני רבני העירובים, איך להגדיר תושבים כאלו בהלכות עירובין, האם הם אוסרים את העירוב, או שמא הם נחשבים מודים בעירוב שהרי רוצים אותו מאוד, או אולי תינוקות שנשבו, ואפשר לשתף אותם בפת בלי שכירות.

הגדרת חילונים מסורתיים בזמנינו לענין עירוב

הנהגה תשובת הרבנים היתה שיש בזה תערובת של הגדרות, כלומר שמצד אחד הוא לא בגדר תינוק שנשבה שאינו יודע, אלא גם מה שהוא יודע לפי רמת הידיעות שלו, הוא אינו שומר. והוא יודע שעושים עירוב כדי שיהיה מותר לטלטל בשבת, וגם כשאין עירוב הוא לא נמנע מכך רח"ל. מצד שני הוא חי בהרגשה של יהודי מאמין, ע"י תיאוריה מסוימת שיש גם כזה יהודי. מסתבר שהרגשה זו באה מתוך הקלקול של החברה, שהוא רואה רבים שאינם מקיימים מצוות, ולומד מהם שגם כך אפשר להחשב יהודי מאמין בלב רח"ל, וזה קרוב לגדר של תינוק שנשבה שכתב החזו"א שנתגדל בחינוך הרע. [וכאן גם כשהתגדל בחינוך דתי וירד, היינו משום שלמד דרך מקולקלת חדשה]. ומ"מ הוסיפו הרבנים שאדם כזה יודע בתוכו שצריך לשמור יותר, ובעת צרה רח"ל הוא מקבל לשמור מצוות נוספות כגון תפילין וברכות, או שמירת שבת ברמה מסוימת, א"כ מה שהוא חי בתיאוריה הזו של מאמין בלב ואינו מקיים, זה הבנה שנבנתה גם מחמת הרצון לפרוק עול, וזה בגדר מומר לתיאבון, ואי אפשר להגדירו כתינוק שנשבה. ויש עוד להאריך בזה, וכן יש לדון האם הם לא יחללו שבת בפני אדם גדול, וכמובן שאי אפשר לכלול את כולם בהגדרה אחת, ואכמ"ל.

ולכן למעשה הורו הרבנים שיש כאן מורכבות של תינוק שנשבה [לפ"ד החזו"א] יחד עם בחינה של מומר, ואי אפשר להקל להחשיבו ממש כתינוק שנשבה, אלא הוא ספק מומר, וצריך להתיר את רשותו ע"י שכירות או ע"י שכירו ולקיימו.

ויש להוסיף שכל מש"כ לדון אם נחשב תינוק שנשבה, היינו רק לפי דעת החזו"א בענין זה (או"ח סי"פ"ז, ס"ק י"ד), אבל כבר כתבו בספרי זמנינו שרבים מפוסקי זמנינו נקטו שאם הוא יודע על שמירת המצוות, לא מועיל מה שנתחנך ברעה להגדירו כתינוק שנשבה, אלא דינו כמומו, כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' קנ"ט ס"ג) ועי' מה שהבאנו בזה בחוברת "פתח העירוב" דיני מומר, סעיף י"ב ע"פ שו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קע"ב, ח"ט סי' קצ"ח), שבות יצחק (הל' יו"ט פי"ד פט"ו).

תרומות לסידור העירוב בשלשה ישובים מבוקשים

במוקד העירוב יש כעת שלשה ישובים מבוקשים, שמתארחים בהם משפחות בני תורה, ורבים מבררים על כשרותם, אך כדי להביא אותם למצב כשר לבני תורה אנו זקוקים להוסיף על ההשקעה של האחראי מטעם המושב, ותקציב זה לא ניתן לקבל מהמושב, ולכן הדברים מתעכבים כבר למעלה מחודש. אנו פונים בזאת לכל מי שחפץ לזכות במצוה, ע"י תרומה שסייע לשלוח לשם את עובדי מוקד העירוב, שיסדרו את הדברים הנצרכים.

סידור העירוב ביישוב י. 1200 ש"ח

סידור העירוב ביישוב ה. 2400 ש"ח

סידור העירוב ביישוב ה.ז. 6400 ש"ח

לתרומות נא לפנות למ"ל של מוקד העירוב 054-8483320

וכל המסייעים יזכו לברכת השבת מקור הברכה

בס"ד הופיע ויצא לאור

מאות דינים

ושאלות הלכתיות עם תמונות

לחי שאינו בדיוק מתחת החוט
סוגי מכשירים לבדיקת מקום הלחי
כמה מקפידים על עמוד שהתקעם
מהו התחום של מירון
עשרות מקרים שהחוט היה קשור מהצד
דבר המפסיק בין הלחי לחוט
שטחי קוצים יותר מבית סאתיים
שיחים שמגיעים לי טפחים
עומד מרובה שאינו מכוון
עגלה שהיתה בחדר מדרגות
פיצה שעוברים בה ילדים
כיצד שוכרים ממחלל שבת
גדרות שנפסלו בהצטרבות חול
באיזו צורה אפשר להשתמש בעמודי חשמל ועוד...

כולל מאות שאלות הלכתיות אקטואליות
המתחדשות מידי שבוע
בבדיקת העירובים השמנותיים
מלווה בתמונות להמחשת הדברים
ובסופו מפתח ענינים מורחב ומפורט
וקובץ תמונות הגליונות כהדפסה צבעונית

גליונות 1-80

אלעזר - רח חוני המעגל 30 דירה 1 טל: 03-9096104

בני ביק - רח אור החיים 23 טל: 03-6195849

ביתר - הארטר'ר מויעריל 1 טל: 052-7112068

ירושלים - ביתנו רח הפסגה 42 טל: 052-7164161

כרמיאל - ישיבת רינה של תורה טל: 052-7161058

קריית ספר - רח אור החיים 14 טל: 08-9798930

ניתן לרכוש את הספר:

* בחנויות הספרים המובחרות - הפצה **"יפה נוף"**

* משלוח עד הבית חינם (בכרטיס אשראי בלבד)

מכר-רב: 05485-390-22

* **בנקודות המכירה בבתיים ובכוללים** (בתחנה של 10 ש"ח)

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM